

ANGOLA

- baggrundsmateriale til to film

Statens Filmcentral

ANGOLA – VI SKAL VENDE TILBAGE (1)

41 min., 16 mm, farve, danske undertekster, dansk tale. Sverige, 1979. Produceret hos Gaetano Pagano for Sveriges Radio/TV 2 og Angolas Filminstitut. Manuskript og instruktion: Gaetano Pagano. Dansk bearbejdelse: Minerva film, 1982. Bearbejder: Claus Ørsted. Kommentar og undertekster: Henrik G. Poulsen og Torben Hundahl. Distribution: Statens Filmcentral.

ANGOLA – KAMPEN FORTSÆTTER (2)

46 min., 16 mm, farve, danske undertekster, dansk tale. Sverige, 1979. Produceret hos Gaetano Pagano for Sveriges Radio/TV 2 og Angolas Filminstitut. Manuskript og instruktion: Gaetano Pagano. Dansk bearbejdelse: Minerva film, 1982. Bearbejder: Claus Ørsted. Kommentar og undertekster: Henrik G. Poulsen og Torben Hundahl. Distribution: Statens Filmcentral.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København K eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Lay-out: Kjeld Brandt. Trykt hos Frede Rasmussen, København. Udgivet af Statens Filmcentral, 1982.

Forside:

Den angolanske folkemilits (ODP) i Cuando-Kubango provinsen. 1978.

Agostinho Neto

Filmen er tilegnet Angolas første præsident, lægen og digteren Agostinho Neto, der døde 10. september 1979 under en canceroperation i Moskva.

Agostinho Neto's liv er da også som at fortælle det angolanske folks befrielseskamp. Neto blev født i 1922 i en landsby nær Angolas hovedstad Luanda. Hans forældre var skolelærere. Faderen var metodistpræst og sørgede for, at Agostinho fik en studentereksamen i Luanda. Fra ca. 1944 til 1947 arbejdede Agostinho i det koloniale sundhedsvæsen og blev dybt optaget af den nye kulturelle nationalisme, som var under udvikling i disse år overalt i Afrika.

Neto sparede penge sammen og rejste i 1947 til Portugal for at studere medicin. Han blev første gang arresteret i 1951 af det portugisiske »gestapo«, PIDE, da han indsamlede underskrifter på Stockholm-appellen, som Verdensfredsrådet havde sat i gang mod atombomben. Siden gik det ind og ud af fængsler for den unge poet. Agostinho Neto var aktiv i en oppositionel ungdomsgruppe og blev igen arresteret og sat kort tid i fængsel i 1952.

Fra februar 1955 til juni 1957 sad han i forskellige fængsler, indtil en kampagne blandt intellektuelle og liberale politikere udvirkede den unge forfatters løsladelse. Ago-

Agostinho Neto, 1978.

stinho genoptog sine medicinske studier og tog embeds-eksamen i oktober 1958.

Han vendte tilbage til Angola i december 1959 og åbnede en lægepraksis i Luanda – hvorfra han i virkeligheden ledede opbygningen af den illegale befrielsesbevægelse MPLA i Luandas slumkvarterer.

I 1960 blev han atter arresteret i sin konsultation af PIDE-chefen personligt, der piskede ham for øjnene af familie og patienter. Han blev overført til Lissabon, og sent i 1960 blev han deporteret til de kapverdiske øer, hvor han fik lov at arbejde som læge under konstant politiovervågning.

Han blev igen arresteret i 1961, efter at den væbnede befrielseskamp var startet i Angola 4. februar 1961. Han blev grebet i at vise nogle venner et foto af en gruppe unge, smilende portugisiske soldater med et afhugget hoved af en angolaner, spiddet på en stage. Dette var ét af de billeder fra opstanden i Angola i 1961, der nåede ud til verdenspressen, og som var med til at åbne manges øjne for de portugisiske grusomheder i kolonierne i Afrika. Agostinho Neto blev atter overført til Aljube-fænglet i Lissabon, men en ny international kampagne fik ham løsladt i 1962, og han blev i stedet sat i skærpet husarrest i Portugal.

Det lykkedes for MPLA at arrangere hans og hans families flugt til Afrika, og i december 1962 blev Neto valgt til

præsident på bevægelsens første nationale konference i Kinshasa.

Han ledede den politiske og militære befrielseskamp og vendte 4. februar 1975 tilbage til Luanda, hvor et enormt massemøde gav ham en varm velkomst.

11. november 1975 blev han udråbt til folkerepublikken Angolas præsident, og i december 1977 blev han valgt til præsident for det nystiftede MPLA-arbejderparti på dets første kongres i Luanda.

Hans digtning er uløseligt knyttet til hans folks kamp. Hans digte, hvoraf mange blev skrevet og smuglet ud af fængslerne, hører til den internationalt bedst kendte poesi fra Angola.

I filmen fremstår Neto som landsfaderen. En blid, lidt sky og stilfærdig mand. Når Neto talte ved massemøder, holdt han ikke store politiske brandtaler. Men han talte med simple, stærke ord, hentet fra dagligdagen, som altid fandt genklang hos tilhørerne.

Netos politiske betydning er da også enorm. Han var den samlende kraft i de angiveligt mange rystelser og splittelser, MPLA gennemlevede disse svære år.

Agostinho Neto stod for en national samlingspolitik – og en forsoningspolitik over for en del af de tidligere politiske modstandere.

Han afværgede i 1977 et kupforsøg fra ekstremistiske tilhængere af en »sort racisme«, der kunne have medført et sandt raceopgør mod de hvide og mulatterne i administration og MPLAs ledelse og have bragt landet ud i en

ny borgerkrig, hvor UNITA-bevægelsen måske havde vundet.

Han indledte en forsoningspolitik med naboerne. Og han arbejdede ihærdigt på at finde en løsning på Namibia-konflikten, så Sydafrikas jævnlige angreb på Angola kunne ophøre.

Han ønskede at afbalancere Angola mellem stormagtsblokkene og fastholde en alliance-fri udenrigspolitik. Derfor arbejdede han også for en åbning over for USA, der havde bevaret en fjendtlig holdning til det marxistiske styre.

Det var mål, Neto i vidt omfang ikke nåede at se opfyldte. Han var en praktisk-orienteret, ikke-dogmatisk marxist, som advarede mod ukritisk at importere socialisme-modeller fra andre lande. Den angolanske revolution skulle ske i og med folket og på angolanske betingelser. Revolutionen skulle afspejle folkets håb og bekymringer.

Vi skal vende tilbage

af Agostinho Neto

(Aljube fængslet i Lissabon, oktober 1960.)

Til husene,
vore afgrøder
til strandene
og vore marker vil vi vende tilbage

Til vore lande,
røde af kaffe,
hvide af bomuld,
grønne af majs
vil vi vende tilbage

Til vore miner
med diamanter, guld, kobber,
til olien
vil vi vende tilbage

Til vore floder
vore søer
til bjergene,
skovene
vil vi vende tilbage

Til mulembaens* kølighed
til vore traditioner
til rytmerne,
bålene,
ilden
vil vi vende tilbage

* Figentræ.

Oversat af Per Ulrich.

Fra digtsamlingen: *Ild og rytme*.

Digte af Agostinho Neto, oversat fra engelsk efter »Sacred Hope«, Fremad, 1976.

Til marimbaen
og klimpreinstrumentet
til vore karneval
vil vi vende tilbage

Til vort smukke angolanske hjemland
vort land,
vor moder,
vil vi vende tilbage

Vi vil vende tilbage
for at befri Angola
og skabe et uafhængigt Angola.

Kolonitiden

Angola er ca. 29 gange så stort som Danmark. Men her bor kun ca. 7 mio. mennesker. Angola er ét af Afrikas største lande – og rigeste, hvad angår naturressourcer. Her er store reserver af forskellige råvarer som olie, diamanter, jernmalm og strategiske mineraler. Her er megen frugtbar landbrugsjord, og havet ud for Angola hører til verdens fiskerigeste.

Portugiserne begyndte at kolonisere Afrika i slutningen af 1400-tallet. I begyndelsen blev det hverken landbrugsvarer eller mineraler, som blev grundlaget for Portugals kolonipolitik, men handel med slaver.

Adskillige millioner angolanere menes at være blevet solgt som slaver mellem 1500- og 1800-tallet. Og selv om slaveriet formelt ophørte i 1836, fortsatte det nu i form af tvangsarbejde. Dele af befolkningen blev helt op til starten af 1970'erne tvangsrekrutteret til arbejde i plantager, til vejbyggeri o.l.

Så sent som i 1974 blev der stadig udfærdiget fakturaer på »kontrakt-arbejdere«.

Lidt efter lidt opstod det traditionelle koloniale mønster i Angola: kolonien leverede råstoffer, fødevarer og arbejdskraft til kolonimagten, mens kolonimagten solgte forarbejdede varer til kolonien.

De portugisiske kolonier i Afrika var dog langt fattigere og mere underudviklede end f. eks. franske og britiske kolonier – først og fremmest fordi Portugal selv var

fattigt. Og ikke før befrielseskampen var en realitet i 1960'erne i både Angola, Mocambique og Guinea-Bissau, åbnede Portugal op for vestlige investeringer i større skala i kolonierne.

Portugal behøvede ikke blot kapital, men også militærhjælp og politisk støtte fra NATO-partnerne for at dæmpe op for de afrikanske befrielsesbevægelser.

Men dette var en »udvikling«, der kom alt for sent. Kolonimagten havde hele tiden mødt modstand fra afrikanerne. Der var mere eller mindre konstant krige til ind i 1900-tallet. Den afgørende befrielseskamp i Angola fandt sted fra 1961 og frem til Caetano-styrets fald i Portugal i 1974. 11. november 1975 blev Angola uafhængigt.

»På grund af al regnen og ekstra-arbejdet og den dårlige kvalitet på de arbejdere, jeg allerede har fået, beder jeg hermed om at få byttet 150 arbejdere. De nye arbejdere, jeg får, må være af en bedre kvalitet end den tidligere gruppe.«

Sådan skriver en portugisisk kaffeplantage-ejer i et brev til et agentur i Angola, som forsynede plantagerne med kontraktarbejdere.

Brevet er underskrevet 24. januar 1973.

I et andet brev står: »Gruppen skal omfatte 75 mand, som vi blev enige om pr. telefon, og glem ikke, at jeg hverken vil have nogle svage eller for unge.«

Disse breve er skrevet for mindre end 10 år siden.

(Kilde: Och vi tog till vapen – Kvinna i Angola, 1980, af Birgitta Lagerström.)

Angola efter uafhængigheden

Den 2. befrielseskrig 1975-76

24. april 1974 blev det fascistiske styre i Lissabon styrtet af en gruppe officerer. Dermed blev der åbnet op for en afkoloniseringspolitik i Portugals afrikanske kolonier.

Mens befrielsesbevægelsen PAIGC i Guinea-Bissau havde befriet store dele af landet, og FRELIMO i Mocambique ubestridt var den ledende bevægelse i frihedskampen, var situationen i Angola langt mere vanskelig.

Her gjorde de tre bevægelser MPLA, FNLA og UNITA alle krav på magten efter kolonistyrets fald.

En meget kompliceret magtkamp fandt sted i Angola fra april-kuppet i 1974 frem til MPLA's endelige sejr i marts 1976 i, hvad MPLA kalder den anden befrielseskrig. Den vestlige presse kaldte denne krig en borgerkrig.

Filmen giver en meget omfattende analyse af hændelsesforløbet i denne krig. – En krig, der kunne været blevet en afrikansk »Vietnam-krig«, hvis den daværende amerikanske udenrigsminister Henry Kissinger havde fået sin vilje.

I januar 1975 indgik MPLA, UNITA, FNLA og Portugal en aftale om oprettelsen af en overgangsregering. Aftalen indebar, at Angola skulle få fuld selvstændighed den 11. november 1975.

Men allerede i marts 1975 angreb enheder fra FNLA sammen med regulære tropper fra Zaire MPLA i byen Caxito – lidt nord for Luanda.

Kampene bredte sig, og kamphandlerne medførte, at de fleste af de 400.000 portugisere i Angola i panik flygtede ud af landet. Bag sig efterlod de kaos og store ødelæggelser, idet mange portugisere forøvede sabotage mod maskiner, bygninger og transportudstyr – og tog med sig, hvad de kunne.

Trods flere aftaler om våbenhvile fortsatte kampene imidlertid, og i august 1975 erklærede også UNITA krig mod MPLA, der på det tidspunkt kontrollerede de fleste af Angolas provinser.

Anden halvdel af 1975 blev samarbejdet mellem USA og Sydafrika om at forsyne FNLA og UNITA med våben tættere. Angolas rigdomme – kaffen, olien, diamanterne, jernmalmen var alt for vigtige til at miste for vesten.

Hvis MPLA kom til magten frygtede vesten, at det ville miste kontrollen over disse rigdomme.

Derfor fik alliancen mellem de to borgerlige bevægelser FNLA og UNITA støtte fra USA, Sydafrika og mere indirekte en række vesteuropæiske lande.

Sydafrika trådte ind i konflikten fra midten af juli på FNLA og UNITA's side. Og i august 1975 gik Sydafrika militært ind i Angola. I oktober 1975 rykkede sydafrikanske kamptropper, hvide lejesoldater, UNITA og en udbryder fra MPLA nordpå mod Luanda, hvor MPLA havde magten. Samtidig rykkede FNLA og Zaire-tropper sydpå mod hovedstaden. Operationen blev koordineret af den amerikanske CIA - Task Force under ledelse af John Stockwell. Han har senere beskrevet CIA's hemmelige krig i Angola i bogen: »In Search of Enemies«. Formålet med denne knibtangsmanøvre var at udslette MPLA totalt og erobre Luanda på den fastsatte uafhængighedsdag og udråbe en fælles UNITA-FNLA-regering.

MPLA var ved at blive omringet i hovedstaden, og Neto sendte i denne situation et SOS til Cubas Fidel Castro om kamptropper. 5. november besluttede Cuba at intervenere militært og igangsatte en større luftbro - under kodenavnet »Operation Carlota«.

Siden marts 1975 var de sovjetiske våbenforsyninger til MPLA blevet stærkt forøgede, og det lykkedes nu cubanerne og MPLA med USSR-våbenudstyr at stoppe de fremrykkende Zaire-tropper og FNLA kun ca. 15 km nord for Luanda en dag før uafhængigheden. De sydafrikanske tropper og UNITA var da nået frem til ca. 300 km syd for Luanda.

Præsident Neto på besøg hos Fidel Castro i Cuba, 1976.

Den 11. november 1975 kunne MPLA således på et hængende hår udråbe folkerepublikken Angola under ledelse af Agostinho Neto.

Sovjet og Angola

Sovjetunionen havde vist aktiv interesse for MPLA siden slutningen af 1950'erne, men stoppede sin våbenhjælp til MPLA fra slutningen af 1973 til i det mindste efteråret 1974 på et tidspunkt, hvor CIA optrappede sine pengeoverførsler til Holden Roberto og våben indirekte via Zaire til FNLA (og senere også til UNITA).

Sovjet anså ikke, at dets »fredelige sameksistens med vesten« på noget tidspunkt var i egentlig fare pga. det sovjetiske engagement i Angola. USA var stærkt lammet efter Vietnam-nederlaget og Watergate-skandalen. USA havde en præsident (Gerald Ford), som ingen havde valgt. Og Moskva vidste også, at modstanden i Kongressen mod Kissinger's hemmelige krigsprogrammer i Angola var stor. Og rent faktisk blokerede Kongressen da også Kissinger's planer om at optrappe Angola-krigen til Vietnam-dimensioner. Det betød, at Sovjet og Cuba uden større modstand kunne »overtage føringen« fra amerikanerne i Angola-konflikten.

UNITA - stadig aktivt

I løbet af januar 1976 blev Zaire-tropperne langsomt jaget tilbage over grænsen til Zaire, og i februar begyndte

MPLA - FNLA - UNITA

Befrielsesbevægelsen MPLA stod for en total befrielse af Angola og opbygningen af et socialistisk samfund, ledet af arbejderne og bønderne. MPLA forsøgte at forene folket i kampen mod alle former for udenlandsk dominans. MPLA gjorde det klart, at mens den portugisiske kolonialisme var den direkte fjende, måtte kampen rettes imod alle kræfter, som økonomisk havde invaderet Angola, især USA.

Under portugiserne led alle angolanere, uanset stamme, under den samme undertrykkelse. Som kontraktarbejdere udførte de side ved side det samme slaveriarbejde. De blev smedet sammen til ét folk, én nation.

MPLA's ledelse af den nationale befrielseskamp blev udfordret af to bevægelser, FNLA og UNITA.

Ud fra deres navne, Nationalfronten til Angolas befrielse (FNLA) og Nationalunionen til Angolas totale uaf-

hængighed (UNITA), og deres programmer forekom de meget lig MPLA, men deres mål viste sig at være andre. Hverken FNLA eller UNITA kæmpede for total uafhængighed. Begge forsikrede Portugal, USA og Vesten, at hvis de kom til magten, ville de fortsat give de udenlandske selskaber frie tøjler i Angola og fremme en kapitalistisk udvikling i Angola.

FNLA og UNITA mente ikke, at kolonialismen havde forenet angolanere fra forskellige stammer til ét folk. De fik deres støtte fra særlige stammer, - FNLA fra kikonkofolket i nord. UNITA fra ovimbundufolket i det sydligt centrale højland. Begge lovede at favorisere deres stammer, hvis de kom til magten.

MPLA, der oprindeligt fik sin største støtte fra kimbundufolket i Luanda- og Malanje-områderne, søgte en bred national opbakning.

de sydafrikanske tropper at trække sig tilbage, og i marts 1976 trak de sig helt ud af Angola.

Sydafrika efterlod imidlertid store våbendepoter til UNITA-styrkerne, der siden har fortsat kampen mod MPLA fra deres skjulesteder i skovene i det sydlige og centrale Angola. Og især den vigtige Benguelajernbane har været et yndet sabotagemål.

FNLA er i dag stort set ude af billedet. Men Sydafrika angriber fortsat det sydlige Angola fra Namibia. Træner UNITA-guerillaer på baser i Nordnamibia. Og forsyner UNITA-grupper i Angola med våben og sabotageudstyr. Derfor har MPLA bedt de cubanske soldater om at blive i Angola, indtil landets sikkerhedsproblemer er løst.

Ofre for UNITA-terror i det sydlige Angola, 1978.

En svær start

Angola var et land i ruiner ved uafhængigheden. Her manglede uddannede teknikere, faglærte arbejdere, tjernestemænd i administrationen, lærere og læger... Knap 90 % af Angolas befolkning var analfabeter. Miner, fabrikker og plantager lå stille. Portugiserne var flygtet over hals og hoved. Sprængte broer og bombede veje gjorde transport og varedistribution nærmest umulig. Befolkningen manglede mad og tøj. Det var på disse svære betingelser, at MPLA overtog magten. MPLA ville nedbryde de gamle koloniale samfundsstrukturer. Det gamle koloniale statsapparat måtte erstattes med et nyt, der tjente de brede befolkningsmassers interesser. Der måtte en udvikling i gang i landdistrikterne, hvor henved 85 % af befolkningen bor. Og der måtte indføres nye politiske og økonomiske strukturer, der pegede i retning af en socialistisk udvikling. På kort sigt måtte man hurtigst muligt hæve produktionen fra det nulpunkt, den stod på ved uafhængigheden. De fabrikker og plantager, der ikke var helt ødelagte under krigen, måtte i gang. Og eksporten af olie, diamanter og kaffe måtte hurtigst muligt op på samme niveau som før krigen. Angola valgte en økonomisk udviklingsstrategi, der sigter på en hurtig statslig-styret industrialisering. Ved hjælp af de midler, som international bistand og uden-

landske selskaber kan tilbyde – d.v.s kapital, know how og udviklet teknologi – skal denne udvikling fremmes hurtigst muligt. Men dette betyder på den anden side også større økonomisk og teknisk afhængighed af verdensmarkedet. Udenlandsk valuta, indtjent ved salg af råvarer på verdensmarkedet, skal således finansiere landbrugsudviklingen og en begyndende industrialisering. I Angolas udviklingsstrategi hedder det, at landbruget er økonomiens grundlag. Industrien er den afgørende faktor for den økonomiske og sociale udvikling. Landbruget skal producere fødevarer til befolkningen, råstoffer til industrien og eksportprodukter som f. eks. kaffe. Industriens afgørende rolle ligger i, at den hurtigst kan bidrage til økonomisk vækst. Men denne strategi virker stadig ikke efter sin hensigt. I første omgang ville den ny regering søge at nå en ligeså stor produktion inden 1980, som Angola havde i 1973 – det sidste år under portugiserne, hvor man havde en normal produktion. Men man nåede knap nok op på halvdelen af 1973-produktionsniveauet. Kun olieudvindingen har overskredet 1973-niveauet. Angolas olieindtægter dækker i dag knap 80 % af den angolanske stats indtægter. Men det helt store problem er, at næsten 60 % af Angolas import består af fødevarer.

De angolanske diamanter nationaliseredes efter uafhængigheden, 1976.

Før uafhængigheden dækkede fødevarerimporten kun ca. 12 % af den samlede import. Tilmed eksporterede man fødevarer, som man i dag må importere. Angolas situation ligner derved mange andre u-landes: Stor og afgørende eksport af én eller få råvarer og import af fødevarer, maskinudstyr o.l. – Angola er dermed meget sårbar over for udsving i verdensmarkedspriserne på først og fremmest olie og kaffe.

Problemer i industrien

I den nationaliserede olie- og mineralsektor har Angola indgået et samarbejde med en række vestlige multinationale selskaber. Behovet for deres investeringskapital, avanceret teknologi og internationale markedsføring har motiveret Angola til dette samarbejde. MPLA-regeringen nationaliserede lidt efter lidt de forladte plantager og fabrikker. Og det meste af økonomien er i dag nationaliseret. I industrien fik man ret store problemer med både produktionen og ledelsen af fabrikkerne. Nationaliseringer i sig selv hævede ikke produktionen. At skulle lede hundreder af forladte fabrikker oversteg ganske den ny stats begrænsede ressourcer. En række problemer meldte sig: akut mangel på ledelse, teknikere og faglærte arbejdere. Mangel på reservedele, besvær med at få råmaterialer og transportproblemer. I alle statsvirksomhederne skal der holdes månedlige produktionsforsamlinger, hvor ledelsen informerer arbejder-

ne om produktionsplanerne. En anden struktur er ledelses-komitéen, der skal bestå af repræsentanter for ledelsen og for arbejderne. Arbejderne skal dermed sikres større indflydelse på deres egen arbejdsplads. Men endnu i 1980 var der mange arbejdspladser, hvor disse strukturer ikke virkede. MPLA havde heller ikke uddannede folk, der kunne erstatte tjenestemændene i den tidligere koloniadministration. Derfor måtte man bruge mange af de tidligere angolanske embedsmænd fra kolonitiden. Og nogle af dem blev ledere i de nationaliserede virksomheder.

Det er gået langsomt med at omdanne den gamle administration til et revolutionært statsapparat. Tjenestemændene og de MPLA-udpegede virksomhedsledere føler ofte deres gamle privilegier truede. Derfor modarbejder de undertiden i al stilhed MPLA's socialistiske politik.

Krisen i landbruget

De store forladte plantager blev enten omdannet til statsfarme eller kooperativer.

For at hæve produktionen hurtigst muligt lægger man mest vægt på statsfarmene, som har fået nye moderne udenlandske maskiner.

Målet er, at bønderne i de mange familiebrug med tiden skal dyrke jorden kollektivt. Men man går forsigtigt frem. I første omgang prøver man at overtale bønderne til at danne bondesammenslutninger, hvor den enkelte bonde stadig har sine egne marker.

Det nye er, at bønderne begynder at dyrke nogle marker i fællesskab. Og derfor får de hjælp af landbrugsrådgivere og får såsæd, hakker og lignende.

Omkring 80 % af jorden dyrkes i dag af private bondefamilier. Resten dyrkes især af statsfarme.

Dårlig planlægning af transporten skaber dog store problemer. Ofte ser man store, dyre lastbiler køre planløst rundt i byerne. Samtidig er der ingen lastbiler til at køre landbrugsvarerne ind til markederne og fabrikkerne i byerne, eller til at køre forbrugsvarer ud til landsbyerne. Resultatet er, at korn og majs rådner op på markerne, mens der er mangel på fødevarer inde i byerne.

På den måde motiveres bønderne ikke ligefrem til at producere et overskud. De nøjes med at dyrke, hvad familien selv skal bruge. Eller de forlanger naturalier i stedet for penge, hvis de sælger en del af afgrøden. For hvad kan de få for penge?

Der er sat mange kræfter ind på at løse disse store problemer. Men foreløbig er målet om at blive selvforsynende inden for både landbrug og industri altså ikke nået.

Folket og partiet

Allerede før uafhængigheden fremlagde befrielsesbevægelsen MPLA et politisk program. Ifølge dette skulle Angolas bønder og arbejdere deltage aktivt i den demokratiske stats institutioner. Det skulle ske gennem *folkefor-*

Præsident Neto i MPLA-guerillahovedkvarter, 1972.

samlinger på lokalt plan, på provinsplan og på nationalt plan; - i det MPLA kalder *folkemagt*.

Men ifølge MPLA lader det sig ikke gøre at skabe et socialistisk samfund uden et parti, som spiller den førende rolle i samfundet. Derfor blev den gamle brede befrielsesbevægelse MPLA i december 1977 omdannet til et marxistisk-leninistisk arbejderparti.

Men forinden havde en gruppe omkring den tidligere indenrigsminister Nito Alves i maj 1977 forsøgt at gennemføre et kup og tage magten. Det var MPLA-folk, der ville styrte de hvide og mulatterne i MPLA's ledelse - og i sidste ende MPLA's leder Agostinho Neto.

Nito-Alves-»fraktionisterne« havde opbygget parallelorganisationer, der havde tråde langt inde i MPLA, de væbnede styrker, blandt provinskommissærerne, i Luan-das folkekomiteer og i masseorganisationerne.

Men flertallet i MPLA har altid været imod enhver form for racisme. Kupmagerne fik ikke den støtte fra folket, som de havde regnet med. Og kupforsøget blev hurtigt nedkæmpet. Kupforsøget betød dog et alvorligt tilbageslag for MPLA. Og der fulgte en periode med store udrensninger.

I de følgende år brugte MPLA næsten alle kræfter på at opbygge partiet. Og først i 1980 blev der afholdt valg til folkeforsamlingerne i provinserne og til den nationale folkeforsamling - det højeste statsorgan.

MPLA-enheder i Mayombe skoven, 1973.

Angola - et land i krig

Angola er stadig et land i krig. Fjenden hedder Sydafrika. Et frit og progressivt Angola er en trussel mod apartheidstyret i Sydafrika. Fordi Angola støtter befrielsesbevægelserne i Namibia og Sydafrika. Derfor angriber Sydafrika Angola fra Namibia, der er ulovligt besat af Sydafrika. I 1981-82 har Sydafrika holdt dele af det sydlige Angola besat.

Sydafrika siger, at angrebene skyldes, at Namibias befrielsesbevægelse SWAPO har baser i det sydlige Angola. Men målet er også at destabilisere Angolas økonomi så meget, at UNITA kan komme til magten. Derfor ødelægger det sydafrikanske militær også angolanske fabriksanlæg, kommunikationslinjer og angolanske landsbyer. Og derfor forsyner Sydafrika UNITA med våben, militærtræning, transporter og fødevarer. Sydafrika har foretaget flere storstilede invasioner i det

sydlige Angola, og sydafrikanske fly flyver næsten dagligt dybt ind i Angola på rekognosceringstogter eller nedkaster forsyninger til UNITA. Angolas økonomi er ved at bryde sammen pga. af denne uerklærede krig med Sydafrika. Krigssituationen tvinger Angola til at bruge mange flere penge på forsvaret, end landet har råd til.

Regeringen i Luanda må ifølge egne oplysninger bruge mellem 40 og 50 % af statsbudgettet på militærudgifter. Det er penge, som i stedet kunne være brugt til at udbygge et sundhedsvæsen og et uddannelsessystem. Både sundhedsvæsen og uddannelse er nu gratis.

Eller penge, som kunne være brugt til at fortsætte den vellykkede alfabetiseringskampagne, der startede i 1976. Hertil kommer, at Angola må kæmpe med et enormt flygtningeproblem som følge af krigen.

Angola i stormagtspolitikken

USA's præsident Jimmy Carter overtog helt og holdent Henry Kissinger's Angola-politik og gik imod en formel anerkendelse af MPLA-regeringen pga. tilstedeværelsen af mellem 15.000 og 20.000 cubanske soldater i Angola. Men Carter arbejdede dog med forsigtig pragmatik på en tilnærmelse til Luanda. Carter lagde vægt på Angolas afspændingspolitik over for det pro-vestlige Mobuto-styre i Zaire - FNLA's gamle »bagland« - og Angolas rolle i forhandlingerne om Namibias uafhængighed. Men det udmøntede sig ikke i en diplomatisk anerkendelse.

Angola og vesten

I 1978 forsøgte Angola en tilnærmelse til vesten. Dette hang sammen med Angolas store behov for overførsel af vestlig teknologi og finansielle ressourcer til den endnu krigsramte økonomi. Og et politisk ønske om balancere mellem stormagtsblokkene og bevare en alliance-fri udenrigspolitik.

Angola og EF tilnærmede sig hverandre, men derimod har USA fortsat ikke anerkendt MPLA-regeringen pga. de cubanske soldater i Angola.

Samme år indgik Angola og nabostaten Zaire også en aftale, der bl. a. forpligtede Zaire til at stoppe støtten til resterne af FNLA. FNLA er i dag stort set uden politisk betydning, selv om der har været forsøg i 1981-82 på at genoplive bevægelsen.

Og bl. a. den vesttyske raketbase i Zaire, som daværende forsvarsminister »Iko« Carreira taler om i filmen, er i dag demonteret.

Ifølge FN's Sikkerhedsråds Namibia-resolution nr. 435 (af 27. juli 1978) skal der afholdes frie FN-overvågede valg i Namibia mindst syv måneder efter, at der er indgået våbenhvile mellem stridens parter (d.v.s. Sydafrika og SWAPO). Alle Sydafrikas tropper med undtagelse af 1500 mand skal trækkes ud af Namibia og erstattes med 7500 mand fra en FN-fredsbevarende styrke.

Denne FN-plan, som SWAPO har accepteret, blev udarbejdet af den vestlige Namibia-kontaktgruppe i FN (USA, Storbritannien, Frankrig, Canada og Vesttyskland). Planen er imidlertid aldrig blevet sat i værk. Først og fremmest fordi Sydafrika har forhalet forhandlingerne for at vinde tid til at opbygge sit eget nykoloniale lydregime i Namibia uden om SWAPO, som alle spår vil vinde overvældende i et frit, demokratisk valg i Namibia.

Liberale demokrater i Carter-administrationen gik dog ind for en diplomatisk anerkendelse af Luanda-regeringen. Ved at anerkende MPLA, som de fleste vesteuropæiske regeringer gjorde i 1976, kunne man bedre varetage de store amerikanske økonomiske interesser i Angola, argumenterede de.

»Kontaktgruppen« i FN ville få lettere ved at finde en løsning på Namibia-konflikten, hvis USA anerkendte Angolas interesse i sikkerhed. Og hvis Sydafrikas angreb på SWAPO-baser i Sydangola ophørte, ville betingelserne være til stede for Angola til at trække de cubanske soldater ud af landet.

Også amerikansk bankkapital og multinationale olieselskaber ønsker af forretningsmæssige grunde en USA-ankendelse af Angola. F. eks. Gulf Oil, som har en koncessions-aftale på olieudvinding i havet ud for Cabinda, hævder, at selskabet altid har haft gode forbindelser til MPLA og de cubanske militærstyrker, der bevogter selskabets olieinstallationer.

Under præsident Ronald Reagan har USA imidlertid intensiveret sit allerede meget omfattende samarbejde med Sydafrika. Den amerikanske præsident begyndte da også sin præsidentperiode med at foreslå, at UNITA-guerillaerne atter burde have amerikansk våbenhjælp. En lov fra 1976, den såkaldte Clark-tilføjelse, der forbyder skjult våbenhjælp og amerikansk intervention i Angola uden Kongressens samtykke, burde ifølge Reagan ophæves. CIA skulle atter som i 1974-75 kunne intervenere i al hemmelighed i Angola.

Hvad der virkelig foruroliger Luanda er, at den almindelige følelse af afmagt i amerikansk udenrigs-, alliance- og sikkerhedspolitik, der blev næret efter Vietnam og Watergate, nu synes afløst af en langt mere aggressiv amerikansk linje over for lande, der er stærkt afhængige af østblokhjælp. Umiddelbart mærker Angola dette skift i form af en sydafrikansk optrapning af krigsførelsen ind i Sydangola. Men med udsigten til fortsatte sydafrikanske straffeaktioner med stiltiende amerikansk accept ind i Angola, forhales ikke blot mulighederne for varig fred i Namibia, men Angolas afhængighed af østblotbeskyttelse øges samtidigt.

Der føres trods alt forhandlinger mellem Luanda-regeringen og USA om Namibia. Men de indrømmelser,

Cubas tilstedeværelse i Angola er et storpolitisk spørgsmål den dag i dag. Billederne er fra sejren over FNLA ved Quifangando og fra 1978.

som USA foreløbig har krævet af MPLA på Sydafrikas vegne, synes stadig for høje. Sommeren 1982 krævede Sydafrika en sammenkobling af de cubanske soldaters tilbagetrækning fra Angola med deres egen militære tilbagetrækning fra Namibia som en betingelse for en våbenhvile i Namibia. Angola afviste dette, men erklærer sig fortsat rede til at trække cubanerne ud, *efter at syd-afrikanerne har forladt Namibia ifølge FN-planens bestemmelser.*

I stedet eskalerede Sydafrika sine aggressioner i Syd-angola i august 1982 og holder fortsat dele af Sydangola besat som »stødpudezone«, der skal hindre SWAPO-partisaner i at krydse over grænsen fra Angola til Namibia.

Situationen i dette spændingsfyldte område synes fortsat uafklaret. Og der vil stadig kunne indtræffe afgørende ændringer. Men udsigterne i september 1982 for en umiddelbar løsning af konflikten synes ikke lyse.

ANGOLA

Areal: 1.246.700 km²

Befolkning: 7.151 mio. (1980-skøn)

Befolkningstæthed: 5,7 indbyggere pr. km² (skøn)

Årlig befolkningstilvækst: 2,4 % (1978)

Aldersstruktur: 42 % under 15 år. 4 % over 60 år.
Gennemsnitsalder: 18 år.

Forventet gennemsnitlige levealder: 41 år.

Befolkning i arbejdsproduktiv alder: 44 % (skøn)

Befolkning land- by: 85 % af befolkningen bor i land-distrikterne, men efter uafhængigheden i 1975 har der været en stigende befolkningsstrøm til byerne af sociale og økonomiske grunde. Flere hundredetusinde angolanere, der flygtede til nabolandene i kolonitiden, er vendt tilbage til Angola. Der er et stigende antal flygtninge og hjemløse i det sydlige Angola pga. krigshandlinger.

11 etniske grupper. Største stammer: ovimbundu (35-40% af befolkningen) kimbundu, kikongo, lunda-tchokwé.

Analfabetisme: 85-90 % ved uafhængigheden. 75 % (1979 - skøn).

Største byer: Luanda (hovedstad. - ca. 600.000 indb.), Huambo, Benguela, Lubango.

Landet inddelt administrativt i 18 provinser.

Officielt sprog: portugisisk. Desuden tales en række stammesprog.

Bruttonationalprodukt pr. indbygger: 300 dollars (1978)

Nationalproduktet fordelt på erhverv: Landbrug og fiskeri 13,5 %, minedrift og olieindustri 51,5 %, offentlig adm. og forsvar 15 %, tjenester 10 %, industri og håndværk 4 %, byggeri og offentlige arbejder 0,5 %, transport 4,5 % (1977).

Arbejdsstyrkens fordeling på erhverv: Oplysninger mangler. Mellem 80 og 85 % af befolkningen lever i familielandbrug.

Eksport: (eksportværdi i procent): råolie (63 %), kaffe (22,4 %), diamanter (10 %), øvrigt (4,6 %). (1978, Angolas tal). Indtægterne fra olie næsten fordobledes fra 1979 til 1980 pga. prisstigninger på verdensmarkedet og større udvinding. 75-80 % af statens indtægter stammer fra oliesektoren.

Import: Levnedsmidler (mellem 50 og 60 % af hele importen), maskinudstyr, transportudstyr, metaller, forskellige færdigprodukter og teknikerbistand. Anselig import af militærudstyr.

Angolas handelsbalance (1978):

Eksport: 1.060 mio. dollars

Import: 780 mio. dollars

Fordeling af eksport og import på regioner (første halvdel af 1978):

	Eksport til i %:	Import fra i %:
Vesteuropa	19	61
Østeuropa	11	21
USA	64	14
Afrika og i øvrigt	6	4

Den høje eksport-procent til USA skyldes oliesalg fra det amerikanske Gulf Oil i Angola. Og desuden eksport af kaffe til fremstilling af bl. a. pulverkaffe i USA.

Styreform: Folkerepublik. Civilt ét-partisystem.
MPLA-Arbejderpartiet - eneste parti.

Leder: Præsident Agostinho Neto 1975-79. Derefter José Eduardo dos Santos.

Angolanske statistikker er ligesom statistikker fra de allerfleste u-lande meget unøjagtige, hvorfor de fleste tal snarere må tages som vejledende end som nøjagtige udtryk for forholdene. I Angola har der f. eks. ikke fundet nogen folketælling sted siden 1970.

Vigtige begivenheder i Angolas nyere historie

10/12 1956:
Folkebevægelsen til Angolas befrielse MPLA stiftes.

4/2 1961:
Den væbnede befrielseskamp mod den portugisiske kolonimagt indledes. MPLA angriber centralfængslet i Luanda for at befri politiske fanger, hvilket mislykkes. Politistyrker iværksætter blodige represalier i Luandas slumkvarterer.

Marts 1961:
Oprør blandt kontraktarbejderne på plantagerne i Nordangola - organiseret af en bevægelse, ledet af Holden Roberto. Bevægelsen får senere navnet FNLA - Nationalfronten til Angolas befrielse.

Okt. 1961:
Oprøret nedkæmpet af portugiserne. Henved 2000 europæere og 50.000 afrikanere menes at have mistet livet.

1961-1974:
MPLA åbner sin første militærfront i Dembos-skovene nord for Luanda efter den mislykkede operation i Luanda. Og siden sin anden front i Cabinda. MPLA når et foreløbigt højdepunkt i den politiske og militære kamp i sidste halvdel af 1960'erne, efter at have åbnet en tredje front i det østlige Angola med tilslutning til at operere fra Zambias territorium. Herfra udvides kampen dybere ind i det sydligt-centrale og nordøstlige Angola.

MPLA opbygger nye samfundsstrukturer i de halvbefriede områder i Angola. Portugiserne sætter kraftige modoffensiver ind mod østfronten i 1970'erne. MPLA svækkes af interne kriser.

24/4 1974:
En gruppe officerer styrter det fascistiske styre i Portugal, og hermed åbnes der op for afkolonisering i Portugals afrikanske besiddelser.

Januar 1975:
MPLA, FNLA, UNITA og Portugal indgår aftale om fælles overgangsregering.

Marts 1975:
MPLA angribes af FNLA og Zaire-tropper.

Marts 1975 - marts 1976:
»Borgerkrig« med kraftig stormagtsindblanding.

11/11 1975:
MPLA udråber Folkerepublikken Angola i Luanda.

27/3 1976:
MPLA og cubanske tropper jager de sidste sydafrikanske tropper ud af Angola.

10/12 1977:
MPLA-Arbejderpartiet stiftes.

10/9 1979:
Agostinho Neto dør. Afløses af Eduardo dos Santos.

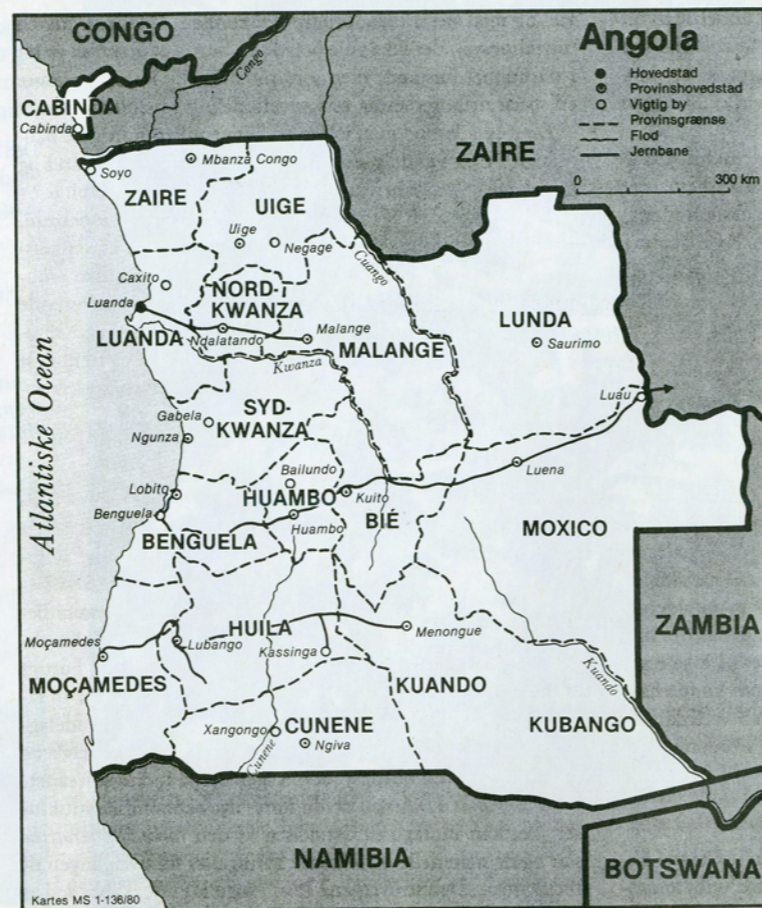
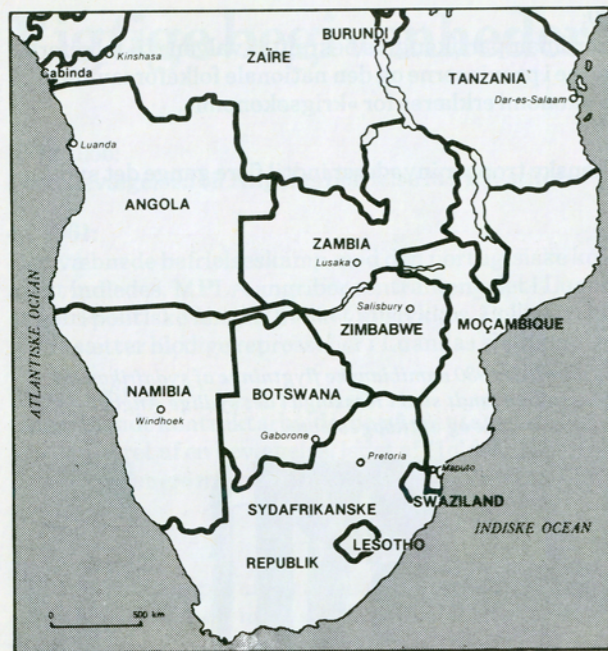

Dec. 1980:
På ekstraordinær partikongres bekræftes valgene til folkeforsamlingerne i provinserne og den nationale folkeforsamling. Angolas økonomi erklæres for »krigsøkonomi«.

1981-82:
Sydafrikanske tropper invaderer indtil flere gange det sydlige Angola.

I maj 1978 myrdedes 930 namibianske flygtninge af sydafrikanske tropper. Massakren fandt sted i Kassinga i det sydlige Angola. Billeder af de myrdede og af tilbageblevne.

Nogle ordforklaringer:

Alvor-regeringen:

Overgangsregering (opkaldt efter Alvor (Algarve) i Portugal) bestående af MPLA, FNLA, UNITA og Portugal. Fungerede kun kort tid efter sin start 31. januar 1975.

Assimilado:

Portugisisk betegnelse for afrikanere, der var blevet tilstrækkeligt »assimilerede« til portugisisk kultur til at blive behandlet næsten som portugisere.

FAPLA:

MPLA's væbnede styrker. betegnelse for Angolas nationale hær.

FLEC:

Ubetydelig bevægelse, der ville løsrive den olierige Cabinda-enklave fra resten af Angola. (1963).

FNLA:

Nationalfronten til Angolas befrielse (1962).

JMPLA:

MPLA's ungdomsbevægelse.

Mestitser:

Mulatter.

MPLA:

Folkebevægelsen til Angolas befrielse (1956).

ODP:

Den angolanske folkemilits.

OMA:

Angolansk kvindeorganisation.

OPA:

Angolansk børneorganisation. Ungpionerne.

SWAPO:

South West Africa Peoples Organization (1958). Namibias befrielsesbevægelse, der støttes af Angola.

UNITA:

Nationalunionen til Angolas totale befrielse (1966).

UNTA:

Angolas nationale fagsammenslutning. (Angolas »LO«).

Litteratur

Der er kun skrevet sparsomt på dansk og de andre skandinaviske sprog om Angola efter selvstændigheden. Den følgende oversigt er ikke fuldstændig, men kan hjælpe den på vej, der vil vide mere om både befrielseskampen og Angola i dag.

Angola, udg. af Studenterrådet ved AUC, DSF og Internationalt Forum, 1976.

Burchett Wilfred: Angola befriat, Stockholm 1979.

Davidson Basil: Angola. Ett folks kamp för sin frihet, Stockholm 1973.

Davidson Basil: Angola etter frigjøringen. NUPI, Oslo, 1977.

Kontakt. Mellempfolkeligt Samvirke, nr. 4. 1973/74. »Portugal - kolonimagt og u-land.«

Kontakt. Mellempfolkeligt Samvirke, nr. 7 1979/80 »Angola og Mocambique - kampen for udvikling«

Lagerström Birgitta: Och vi tog till vapen. Kvinna i Angola, Uppsala, 1980.

Neto Agostinho: Ild og rytme, digte af Agostinho Neto, Fremad, 1976.

Nielsen Jens Jørgen: Angola efter selvstændigheden, Historisk Revy, Århus, 1982.

Nilsson Hillevi och Maria Manuela Martins: Förtryckets barn - och frihetens. Barn och ungdom i Angola, AGIS, Stockholm, 1979.

Udkig, Mellempfolkeligt Samvirke, nr. 3, 1982. »De nye stater i Afrika« - herunder Angola.

Vilby Knud: Angola. Kampen fortsætter. Informations forlag, 1976.

Adresser

Mellempfolkeligt Samvirke, Hejrevej 38, 2400 Kbh. NV.
Tlf. 01 - 10 60 00.

WUS. De studerendes bistandsorganisation, Gothersgade 151, 1123 Kbh. K. Tlf. 01 - 11 41 10.

Folkerepublikken Angolas ambassade for Skandinavien. Postboks 3199, 103 64 Stockholm, Sverige. Tlf. 08 - 24 28 90.

ANGOLA 1-2 er en fælles angolansk-svensk filmproduktion. Filmen fremstiller i en levende dramatisk form det angolanske folks lange kamp for frihed – en frihed som endnu ikke er nået. Filmen indeholder klip fra en række sjældne arkivfilm, der hermed vises for første gang i Danmark. Filmen er delt op i to dele på hver o. 45 minutters længde. **Angola – Vi skal vende tilbage (1)** fortæller i en dramatisk fortættet form om den portugisiske kolonisering af Angola, befrielseskampen og »borgerkrigen« i 1975-76 eller den 2. befrielseskrig, som MPLA-bevægelsen kalder den, – hvor Angola blev centrum for stridende stormagtsinteresser.

Angola – Kampen fortsætter (2) behandler Angola efter selvstændigheden frem til 1978. Den ser på opbygningen af det socialistiske samfund, MPLA-regeringens arbejde for at genrejse den ødelagte økonomi, uddannelse, alfabetisering og sundhedsvæsen. Det mislykkede kupforsøg mod MPLA-ledelsen i 1977 og de fortsatte angreb fra Sydafrika skildres. Hæftet trækker de vigtigste temaer frem og forsøger at supplere filmen ved at følge udviklingen op til 1982. De to film kan udmærket ses hver for sig, men det vil være en klar fordel at se begge film. Hæftet er skrevet af journalist Jørgen Hammer.